

Warszawa, 14/01/2009r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-587424-III/08/AN

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Pani
Jolanta Fedak
Minister Pracy
i Polityki Społecznej

Szanowna Pani Minister

Zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o zajęcie się sprawą która dotyczy problemu niewykonywania prawomocnych orzeczeń sądowych o umieszczeniu małoletnich w placówkach opiekuńczo-wychowawczych z powodu braku miejsc w tych placówkach. Prowadzona w tej sprawie korespondencja ujawniła dwa przypadki rażącego naruszenia praw małoletnich, a także osób pełniących funkcję rodziny zastępczej.

W pierwszej sprawie Sąd rozwiązał z dniem 14 maja 2008 r. rodzinę zastępczą i orzekł umieszczenie małoletniego w placówce opiekuńczo - wychowawczej. Orzeczenie zostało wykonane 3 listopada 2008 r., tj. po upływie 5 miesięcy od daty uprawomocnienia. Skutkowało to tym, iż dziecko faktycznie nadal przebywało w rodzinie zastępczej pozbawionej świadczeń finansowych na utrzymanie dziecka (na podstawie decyzji organu samorządu terytorialnego o uchyleniu decyzji przyznającej pomoc pieniężną na częściowe pokrycie kosztów utrzymania małoletniego w rodzinie zastępczej i decyzji o zwrocie nienależnie pobranych świadczeń). Zgodnie z art. 72 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593 ze zm.) dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej zapewnia się opiekę i wychowanie w rodzinie zastępczej. Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu (ust. 6 art.72). Obowiązek opieki nad dzieckiem i jego wychowania rodzina zastępcza podejmuje z dniem umieszczenia dziecka w tej rodzinie w wykonaniu orzeczenia sądu (art. 72 ust. 9). Rodzina zastępcza jest jedną z form pieczy zastępczej wykonywanej nad dzieckiem. Podstawową funkcją rodziny zastępczej jest zapewnienie dziecku faktycznej pieczy w sytuacji, gdy opieka nad dzieckiem przejściowo lub stale nie może być sprawowana przez jego rodziców. Rodzina zastępcza, jak wskazuje jej nazwa, zastępuje tylko rodziców, nie zmienia to jednak sytuacji rodzinno-prawnej dziecka. Rodzina zastępcza pełni jedynie funkcje opiekuna dla umieszczonego w niej dziecka i nie może sprawować nad nim władzy rodzicielskiej. Dziecko może zostać umieszczone w rodzinie zastępczej przede wszystkim z

powodu ograniczenia władzy rodzicielskiej (art. 109 § 2 pkt 5 k.r.o.), jej zawieszenia, pozbawienia rodziców władzy albo w razie osierocenia dziecka.

Obowiązki rodziny zastępczej powstają z chwilą przyjęcia dziecka, Pełnienie funkcji rodziny zastępczej ustaje z mocy prawa z dniem osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Pobyt dziecka w rodzinie może być przedłużony do czasu ukończenia szkoły, w której naukę rozpoczęto przed osiągnięciem pełnoletności. Oprócz osiągnięcia przez wychowanka pełnoletności przyczyną zaprzestania pełnienia funkcji rodziny zastępczej może być: rozwiązanie umowy z rodziną zastępczą umieszczanie dziecka w innej rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, powrót dziecka do rodziny naturalnej, przysposobienie małoletniego.

Głównym zadaniem rodziny zastępczej jest wykonywanie bieżącej pieczy nad dzieckiem. Piecza bieżąca musi być wykonywana osobiście przez rodzinę zastępczą a ustawodawca dopuszcza jedynie dwa wyjątki od tej zasady. Pierwszy dotyczy przejściowych przeszkód - losowych i zdrowotnych - leżących po stronie osób pełniących funkcje rodziny zastępczej, drugi - podopiecznych przebywających w różnego rodzaju placówkach oświatowych, pomocy społecznej i ochrony zdrowia. W pierwszym przypadku dzieciom umieszczonym w rodzinie zastępczej należy zapewnić bieżącą opiekę.

Tym bardziej więc w przypadku rozwiązania rodziny zastępczej powiatowe centrum pomocy rodzinie powinno przejąć nad dzieckiem opiekę i niezwłocznie, zgodnie z orzeczeniem sądu, umieścić dziecko w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Po uprawomocnieniu się orzeczenia sądu dalszy pobyt małoletniego w rozwiązanej rodzinie zastępczej jest nielegalny. Dzieci kieruje do placówek opiekuńczo-wychowawczych powiat właściwy dla miejsca zamieszkania dziecka przy pomocy powiatowego centrum pomocy rodzinie. Jeżeli powiat nie może wystawić skierowania z powodu braku miejsc lub braku placówki określonego typu na jego terenie, to zwraca się do innego powiatu w granicach województwa o takie skierowanie.

Moim zdaniem niewykonanie orzeczenia sądu przez organ administracji samorządowej, a dodatkowo obciążenie kosztami utrzymania dziecka, rodziny zastępczej, już po jej rozwiązaniu należy uznać za niedopuszczalne. Dodać także należy, że udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej, należy do zadań własnych powiatu. Organem właściwym w powyższych sprawach jest starosta odpowiedni ze względu na miejsce zamieszkania rodziny zastępczej. Pomoc dla rodzin zastępczych jest rodzajem świadczenia z pomocy społecznej (art. 36 pkt 1 lit. e ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej) i w postępowaniu o przyznanie świadczeń nie wyłącza się stosowania zasad ogólnych pomocy społecznej i uwzględniania jej celów. Rodziny zastępcze powinny być więc postrzegane jako podmioty zastępujące instytucje publiczne w udzielaniu wsparcia osobie i rodzinie będącej w trudnej sytuacji życiowej, której nie jest ona w stanie samodzielnie przezwyciężyć.

Pozostawienie dziecka w rozwiązanej rodzinie zastępczej bez świadczeń finansowych na utrzymanie dziecka jest więc naruszeniem art. 72 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, który daje dziecku gwarancję, że państwo w sytuacji pozbawienia dziecka pieczy biologicznych rodziców będzie stało na straży jego praw.

Z kolei w drugiej sprawie postanowienie sądu z dnia 10 kwietnia 2008 r. o umieszczeniu w placówce opiekuńczo wychowawczej typu socjalizacyjnego nie zostało do dnia dzisiejszego wykonane z powodu dwukrotnej odmowy dyrektora placówki przyjęcia małoletniego do placówki.

Zgodnie z art. 80 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej może być umieszczane w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej następującego typu : interwencyjnego, rodzinnego lub socjalizacyjnego. Zgodnie z § 15 ust.1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych (Dz.U.z 2007 Nr. 201 poz.1455) do placówki dziecko kieruje powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka, posiadający miejsce w tej placówce. Jeżeli powiat nie może skierować dziecka do placówki z powodu braku odpowiedniej placówki lub z powodu braku miejsca w tego typu placówce na jego terenie, zwraca się do innego powiatu z wnioskiem o skierowanie dziecka do odpowiedniej placówki (ust. 2). Powiat wydaje skierowanie do placówki w porozumieniu z jej dyrektorem (ust.3). Zgodnie z § 15 ust. 4 placówki przyjmują bez skierowania oraz bez uzyskania zgody przedstawicieli ustawowych lub bez orzeczenia sądu każde dziecko w wieku poniżej 13 roku życia i zapewniają mu opiekę do czasu wyjaśnienia sytuacji dziecka w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki - na polecenie sędziego, doprowadzone przez Policję, szkołę lub osoby stwierdzające porzucenie dziecka, w sytuacji zagrożenia jego życia lub zdrowia. W przypadku braku miejsc w placówce dyrektor może odmówić przyjęcia dziecka, o którym mowa w ust. 4. Dyrektor jest jednak zobowiązany do przewiezienia dziecka do innej tego typu placówki, w której aktualnie jest miejsce (.). W świetle przytoczonych przepisów brak jest podstaw do odmowy przyjęcia dziecka do placówki poza okolicznościami wymienionymi w § 15 ust 4 i 5 rozporządzenia. Ponadto przewidziane przepisami prawa działania kontrolne powinny zagwarantować prawidłowe wypełnianie zadań przez organy pomocy społecznej i placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Artykuł 80a ustawy o pomocy społecznej jest konsekwencją wprowadzenia zezwoleń na prowadzenie całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz ustalenia w tym zakresie nowych obowiązków dla wojewody (art. 22 pkt 3a ustawy o pomocy społecznej). Ustawa wyraźnie określa, które z jednostek organizacyjnych pomocy społecznej funkcjonują na podstawie zezwolenia. Obowiązek uzyskania zezwolenia dotyczy zarówno placówek niepublicznych, jak i publicznych. Warto podkreślić, że zezwolenie muszą uzyskać zarówno nowo powstałe, jak i funkcjonujące dotychczas całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze. Dokładne uregulowanie wymagań dotyczących

zakładania, prowadzenia i okresowych kontroli placówek ma na celu utrzymanie odpowiedniego standardu usług oraz czuwanie nad rzetelnym wykonywaniem zadań przez osoby kierujące placówką.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.) - zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie niewykonywania prawomocnych orzeczeń sądowych o umieszczeniu małoletnich w placówce opiekuńczo-wychowawczych z powodu braku miejsc w tych placówkach.

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

/-/ Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich